

ПРИНЦИП АПЕЛЯЦІЙНОГО ТА КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ УКРАЇНИ

Слово “принцип” - термін латинського походження, означає “підстава”, “начато”. Виходячи з такої етимології слова, принципами господарського процесуального права називають фундаментальні його положення: основоположні правові ідеї, що пронизують усі господарські процесуальні норми та інститути, що визначають таку побудову господарського процесу, який забезпечував би винесення законних обґрунтованих рішень. Оскільки принципи господарського процесуального права реалізуються в господарському судочинстві, остільки вони є не тільки принципами права, але одночасно й принципами господарської судової діяльності (господарського процесу) [1, 23].

Принципи, як основні нормативні положення, визначають собою структуру та істотні межі господарського процесуального права, загальні положення, що обумовлюють зміст процесуального права в цілому, охоплюють всі його правила й інститути, вказують мету процесу і методи досягнення цієї мети, зумовлюють характер і зміст діяльності суб'єктів господарського процесуального права [2, 18], загальні напрями розвитку і подальшого вдосконалення даної галузі права. Усі доповнення і зміни, які вносяться до господарського процесуального законодавства, формулюються передусім виходячи з принципів галузі.

Значення принципів господарського процесуального права двояко і полягає в наступному:

- 1) принципи є орієнтиром в нормотворчій діяльності при вдосконаленні господарського процесуального законодавства;
- 2) принципи дозволяють господарському суду забезпечити правильне розуміння господарського процесуального законодавства і правильно його застосовувати відповідно до дійсного значення.

Взагалі принципи представляють собою систему, яка включає безліч елементів, що перебувають у відповідних відносинах і зв'язках один з одним, створюють певну цілісність, єдність. Таким чином система господарського процесуального права включає всю сукупність

" кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і господарського права ОНУ ім. ІІ. Мечникова

принципів даної галузі права у співвідношенні і взаємозалежності. Система принципів господарського процесуального права являє собою певне цілісне утворення, при цьому кожний з принципів послідовно розкриває зміст галузі права загалом.

Під класифікацією принципів розуміється розподіл їх складу на окремі групи за певною ознакою (підставою класифікації).

Залежно від того, в одній або декількох галузях права діють відповідні принципи, їх можна поділити на міжгалузеві і специфічні. Господарське процесуальне право потрібно віднести до міжгалузевих, оскільки одночасно вони діють і в інших галузях права - судоустрої та цивільному процесуальному праві.

У теорії процесуальних галузей права (цивільного, господарського) принципи прийнято класифікувати за об'єктом регулювання. За цією ознакою весь склад принципів господарського процесуального права

поділяється на дві великі групи:

- принципи організаційні, що визначають устрій господарських судів;
- принципи функціональні, що визначають процесуальну діяльність суду й учасників процесу.

Ці групи взаємопов'язані, причому часто один і той самий принцип виступає і як організаційний, і як функціональний. У зв'язку з цим можна логічно дійти висновку, що не існує принципів тільки організаційних або тільки функціональних.

Саме тому, коли в даній статті мова піде про принцип апеляційного і касаційного оскарження, важко визначити, є даний принцип організаційним або функціональним. З одного боку, цей принцип функціональний, оскільки визначає процесуальну діяльність суду й учасників процесу. Але, з іншого боку, у зв'язку з появою такого роду оскарження змінилася система господарських судів, тобто в наявності організаційний принцип.

Стаття 129 Конституції України серед основних засад судочинства закріпила “забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом”. Оскільки вказаний принцип віднесено до засад судочинства нарівні із законністю, рівністю всіх учасників процесу перед законом і судом, змагальністю сторін та ін., на нашу думку, слід зупинитися на цьому принципі детальніше, оскільки законодавець надав йому одне з центральних місць. При цьому слід зазначити, що інші засади, установлені ст. 129 Конституції, і “класичними” принципами юридичного процесу. Принцип оскар-

ження є порівняно новим інститутом, не розробленим ані на теоретичному, ані на практичному рівні.

Дійсно, права громадян та суб'єктів господарювання захищаються в суді не лише реалізацією права на захист, змагальністю, рівністю учасників та гласністю судового процесу. Учасник процесу або особа, прав та законних інтересів якої торкнулося прийняте рішення (постанова, ухвала) суду, повинен мати право на оскарження такого судового акта. Якщо такого права немає, то нанівець зводяться всі інші засади судочинства, навіть якщо при розгляді справи їх було виконано

З іншого боку, деякі дослідники можуть вказувати на змагальність принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження з принципом обов'язковості рішень суду, також встановленим як основна засада судочинства вищезазначеною ст. 129 Конституції. Щодо цього можна з упевненістю говорити про те, що конкуренція між цими принципами відсутня.

Судові акти повинні обов'язково виконуватися, інакше втрачається основна мета вирішення справи. Але при цьому не можна скидати з теренів і можливість судових помилок. Законодавство повинно передбачати можливість виправлення таких помилок, інакше нівелюються інші принципи судочинства - законність, пошук об'єктивної істини, тощо. Оскільки, як автором було вже вказано вище, принципи являють собою цілісну систему, то ушкодження одного принципу спричиняє низку ускладнень у реалізації інших принципів або навіть їх невиконання. Тому, з нашої точки зору, законодавець правильно закріпив у Конституції однією із засад судочинства забезпечення апеляційного та касаційного оскарження.

Однак хотілося б детальніше зупинитися на формулюванні даної основної засади в ст. 129 Конституції. Дійсно, ідеться про можливість "апеляційного та касаційного оскарження рішення суду". Однак суд, зокрема господарський, відповідно до чинного законодавства України приймає не тільки рішення, але також ухвали та постанови. Чи можна припустити, що можливість оскарження існує тільки відносно рішення суду? Ні. Тому, думається, більш правильним формулюванням було б "забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судових актів, крім випадків, встановлених законом". Те саме стосується принципу обов'язковості рішень суду. Оскільки неможливо припустити, що ухвали та постанови суду не повинні виконуватися, то слід замінити слова "рішень суду" на слова "судових актів".

Наприкінці хотілося б зупинитися ще на одному, на думку автора,

важливому аспекті. Апеляційне та касаційне оскарження, крім того, що вони є принципами господарського процесу, також являють собою окремі провадження з певними характерними рисами та принципами, Сласними ним провадженням. Наприклад, даним видам оскарження (властиві:

- принцип законності (оскільки апеляційна і касаційна інстанції можуть діяти лише на підставі і в межах, наданих їм законом);
- принцип змагальності (учасники процесу можуть надавати суду докази, зокрема, в апеляційній інстанції, та доводити суду щодо їх переконливості);
- принцип рівності всіх учасників процесу перед законом і судом;
- принцип гласності судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- принцип обов'язковості виконання судових актів.

Отже, принцип апеляційного та касаційного оскарження є не тільки важливою засадою судочинства в Україні, але й окремим системним явищем, наділеним певними рисами та принципами. У зв'язку з цим необхідне подальше детальне дослідження інституту оскарження як системного, цілісного явища - його поняття, характерних рис, принципів, ознак, тощо.

Література

1. *Арбитражный процесс/ Под ред. М. К. Треушникова. - М.: Спарк, Юрид бюро "Городец", 1997. - С. 23.*
2. *Советский гражданский процесс. - М.: Изд-во МГУ, 1979. - С. 18.*